

Turbuly Lilla

Kikaparni a jégből

A Hevesi Sándor Színház
Advent a Hargitán című előadásáról

Ha egy mai fiatal jegyet vált az *Advent a Hargitánra*, és különösebben nem olvas utána a darab előéletének, biztosan nem gondol arra, hogy 33 évvel ezelőtt, 1986 januárjában a Nemzeti Színházban tartott ősbemutatóig bizony viszontagságos út vezetett. Sütő András kéziratát úgy kellett Magyarországra csempészni; az 1985 decemberére tervezett bemutatót előbb betiltották, majd (köszönhetően annak is, hogy ekkor már a plakátok kint voltak az utcákon) januárban mégis engedélyezték. A szerző azonban nem kapott útlevelet a premierre, így a félórás vastaps után csak képletesen köszönhetette az Árvai Rékát játszó Kubik Anna.

Pedig egy, a népmesék és a balladák világát idéző szerelmi háromszög-történetről van szó. Első közelítésre legalábbis, mert persze a dráma ennél jóval sokrétűbb. Szól megmaradásról, a szülőföld és az anyanyelv megtartó erejéről és ennek az erőnek a hanyatlásáról, a szerelem mellett a szülőgyermek kapcsolatáról, természet és ember viszonyáról is. Szimbólumokkal, utalásokkal, néprajzi és bibliai motívumokkal súlyosra szőtt szöveg, amely az 1980-as évek Romániájában és Magyarországon más kontextussal bírt, mint ma. Ugyanakkor az örök emberi vonatkozások mellett ma is van olyan vonulata, amely hűsbavágóan időszerűnek érződik: gondoljunk csak Bódi Vencel lányára, a hazáját elhagyó, boldogulását más országban, más nyelven kereső Máriára.

Dér András rendezése a dráma balladajellegét erősíti fel. Nem aktualizál, inkább a történet időtlenségét hangsúlyozza. Az időtlenség mellett azonban az idő múlásának a darabban és az előadásban is fontos szerepe van, hiszen éppen az a húsz év áll a szerelmesek útjába, amíg a jégbe dermedt Gábornak nem telt az idő, az őt kereső Rékán viszont kérlelhetetlenül ott hagyta a nyomát. De a rendezői koncepció szerint ez a húsz év telhetett akár a nyolcvanas, akár a kétezres években, akár máskor. Ebben a korszakokon átívelő történetben úgy tűnik, a rendezőt a másikért akár élethosszig küzdő, a realitáson is felülkerekedő szerelmi szál, valamint a szétszakadó családok drámája érdekelte elsősorban.

A beszéd mellett az előadás a mozgásra, testnyelvre is építkezik. Ennek egyik szép példája az a jelenet, amikor Mária (Pap Lujza) sokszor megismétli azt a mozdulatsort, amely a szülői házból való távozását és az ekkor kapott, a visszautat elvágó atyai pofont jeleníti meg. Ugyancsak mozgással mutatják meg Árvai Réka (Dér Mária) és Stég Antal (HelvacsiErsan David) diszharmonikus, héja-nász kapcsolatát, valamint Réka és Zetelaki Gábor (Ticz András) szerelmének több fordulópontját is.

A stilizált díszlet függőleges, jeget és havat felidéző „pálcikákból” épít-



kezik. (Kicsit emlékeztet *A vihar kapujában* szintén stilizált erdőjére.) Középen Bódi Vencel házát néhány rusztikus, fából készült bútordarab jelzi. A drámában fontos szerepet kapó hegyeket, a Kis Romlást és a Nagy Romlást egyszerű, kettős lépcsősor jeleníti meg. (Az utóbbi, szimbolikus jelentéssel bíró hely Sütő András képzeletének szülötte, ihletője a valóban létező Kis Romlás volt.) A díszlet fontos eleme még az elszáradt fenyőfa, amit Bódi Vencel minden karácsonykor újra és újra elővesz. Nem vág ki újat, ragaszkodik ahhoz, amit talán még a lánya otthonléte idején díszítettek fel először, így a formátlan, sárgára aszott fenyő a maga megejtő csúnyaságában kettős értelemben is a várakozás jelképévé válik. Közben felidézheti a nézőben az Andersen-mese szomorú sorsra jutott fenyőfáját is.

A madárszimbólum szintén kiemelt szerepet kap a drámában. Az előadás – Sütő András instrukcióinak megfelelően – dallal kezdődik: „Jégmadár, jégmadár, / piros fejű kék madár! / Ha szárnyad volt, jégmadár, / gyalogoshoz mért álltál?” Bár az eredeti darab szereposztása ezt nem rögzíti, az egerszegi színlap szerint a dalt a gyermek Réka éneklé (Ravadics Agata szép tolmácsolásában), mintegy előre vetítve tragikus vétkét, amelynek húsz évig tartó vezeklés lesz a következménye. Réka alakja, főleg abban a jelenetben, amikor jégbe fagyott szerelmét keresi a Nagy Romlásban, majd amikor megtalálja, a körmeivel kaparja ki, a lelkiismeret-furdalástól gyötört Ágnes asszonyt idézheti emlékezetünkbe Arany balladájából.

A női főszerepen ketten osztoznak: Kováts Dóra és Dér Mária. Sajnos csak az egyik szereposztást volt alkalmam megnézni, Dér Máriával. (A névazonosság nem véletlen, a színésznő a rendező lánya, dramaturgként pedig a felesége, Dér Denisa is részt vett az előadás létrehozásában.) Talán a bemutató körüli izgalmak miatt is, az első felvonásban még kissé keresetnek tűnt a játék, a második felvonásban magára talált, a szerelméért körömszakadtig küzdő, kereső, majd az idő rombolásával szembenézni kényszerülő Rékát már hitelesen tudta megjeleníteni. Jó partnere volt ebben a Zetelaki Gábort játszó Ticz András. Farkas Ignác Zetelaki Dánielt, a Csudalátót ennek a csudás embernek a túlradó gesztusaival teszi élénk, ellenpontját adva Bódi Vencel magába rejtettetett, fájdalmas lecsöndesültségének, amit sokszor mogorvasággal, máskor fanyar humorral leplez. Vencel szerepében Balogh Tamás ismét bizonyítja, hogy méltán kapta meg nemrégiben a Vidéki Színházak Fesztiválján a legjobb férfiszereplő díját. Az a fajta látszólag eszköztelen, természetes színpadi jelenlét van meg a játékában, amitől a néző úgy érzi, hogy ezt a karaktert mintha neki írták volna.

HelvaciErsan David szerepében az az érdekesség, hogy Stég Antal nincs is benne az eredeti darabban, csak a többiek emlegetik. Itt viszont megjelenik, igaz, ez néma jelenlét, vagy inkább felsejlés, amikor a színpad hátsó részén, átlátszó függöny mögött látjuk a Rékával való kapcsolatát megjelenítő mozgásszínházat. Ezzel a megoldással a drámához képest egyértelműbbé teszik, hogy mi történt Réka és Stég Antal között, ugyanakkor mindezt kissé eltartva, stilizált mozgással oldják meg.

Az előadás egészére is jellemző, hogy egyensúlyoz a balladai sejtetés és a szereplők közti viszonyok pszichológiai megalapozása között. Ahogy az is, hogy hű akar maradni a drámához, de figyelembe veszi, hogy ma nézzük. E törekvésekből következően egy működőképes, szép részleteket felmutató előadás született.

Sütő András: Advent a Hargitán

Szereplők: Kováts Dóra/Dér Mária, Ticz András, Farkas Ignác, Balogh Tamás, Pap Lujza, Helvaci Ersan David, Bot Jázmin / Ravadics Agata.

Dramaturg: Dér Denisa. **Díszlet-jelmez:** Molnár Anna. **Zenei szerkesztő:** Máriás Zsolt.

A zenei felvételen közreműködik: Horváth Ferenc és Horváth Dániel. **Ügyelő:** Horváth Zoltán. **Súgó:** Kiss Szilvia. **Asszisztens:** Mikita Zsuzsanna Lilla. **Rendező:** Dér András.